

พุทธวิธีการเสริมแรงพฤติกรรมการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัย

THE BUDDHIST METHOD TO REINFORCE LEARNING BEHAVIOR OF EARLY CHILHOOD

สุปรียา ชีรสิรานนท์¹, พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร ดร.², ดร.อำนาจ บัวศิริ³

¹นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{2,3}อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อนำเสนอพุทธวิธีการเสริมแรงพฤติกรรมการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัย โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 1) เพื่อศึกษาพุทธวิธีการเสริมแรงพฤติกรรมการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัย 2) พัฒนาการเสริมแรงพฤติกรรมการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัย 3) นำเสนอการเสริมแรงพฤติกรรมการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัยที่บูรณาการด้วยพุทธวิธีการเสริมแรงการเรียนรู้

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัย เป็นปัญหาที่ค่อนข้างเข้าใจง่าย ไม่สลับซับซ้อน ส่วนใหญ่เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเจริญเติบโตและการพัฒนาการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อม เด็กได้เรียนรู้สภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม โดยขาดการดูแลเอาใจใส่จากพ่อแม่เป็นเหตุให้เกิดปัญหาทางพฤติกรรมขึ้นอย่างง่ายดาย ประการแรก พุทธวิธีการเสริมแรงเป็นวิธีการตามแนวทางตามพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าและพระสาวกทรงใช้เพื่อนำมาซึ่งการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของพฤติกรรม วิธีการคิด การแสดงออกอันเป็นผลมาจากการได้รับสิ่งเสริมแรง (สิ่งเร้า) ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นที่บุคคลดังกล่าวพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ โดยมีเป้าหมายปลายทางที่การพัฒนาพฤติกรรม ความคิดที่พึงประสงค์ให้เจริญงอกงามเป็นคนดี มีความรู้ได้อย่างมีความสุข และขจัดพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ออกจากตัวมนุษย์ ประการที่สอง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา 5 หลักธรรมที่จะทำให้สภาพพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ให้หมดไป คือ หลักอริยสัจ 4 หลักกัลยาณมิตร หลักโยนิโสมนสิการ หลักไตรสิกขา หลักอิทธิบาท 4 มาใช้สร้างรูปแบบพุทธวิธีการเสริมแรง ประการที่สาม ลักษณะสำคัญของการนำเสนอการเสริมแรงพฤติกรรมการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัยที่บูรณาการด้วยพุทธวิธีการเสริมแรงการเรียนรู้ คือ การนำพุทธวิธีการเสริมแรง และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา 5 หลักธรรม ดังกล่าวโดยใช้งานศิลปะมาใช้เป็นกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้เด็กเรียนรู้ด้วยการได้ลงมือปฏิบัติจริงอย่างอิสระ มีความพยายามเอาใจจดจ่อและใช้ปัญญา จากการทดลองใช้รูปแบบพุทธวิธีการเสริมแรงพฤติกรรมการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัยพบว่า หลังการทดลองเด็กปฐมวัยเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการไปในทิศทางที่ดีขึ้น คือ ค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

คำสำคัญ : พุทธวิธี / การเสริมแรงพฤติกรรมการเรียนรู้ / เด็กปฐมวัย

Abstract

The main objectives of this research are to present the Buddha's techniques for reinforcing learning behavior of the early childhood; namely, to study the states of the learning behavior reinforcement in the early childhood, to develop this reinforcement by applying the Buddha's techniques, to present the integration by combining the learning behavior reinforcement with Buddha's techniques

Research findings have disclosed that problems and obstructions affecting to the learning behavior of the early childhood are quite easily understandable, uncomplicated as well. Mainly, these matters were related to the growth and the development, the adaptation with the environment, the inappropriateness of environmental learning, and the lack of taking care with parents' intention. As a result, these origins have been obviously arising. The Buddha's reinforcing techniques can be of great benefits applied by the Lord Buddha and His Holy Disciples for the increase and decrease of behavior, way of thinking, the expression affected by the reinforcing objects (stimulus), no matter pleased or unsatisfied by those persons. Those final destinations aim at the behavioral development, the growth of desirable thinking, being the good persons, the fulfillment with knowledge, leading a happy life, the elimination of the inappropriate behavior out of human being. The Five Dharma principles of Buddhism, which are able to eradicate the undesirable behaviors entirely, comprises of the Four Noble Truth, the Good Friendship or Company, the Systematic Attention, the Threefold Learning, the Four Paths of Accomplishment, Therefore, the five Dharma Principles are utilized to construct the models of the Buddha's techniques for reinforcement. In addition, the artworks' activities can be applied for the knowledge management by focusing on the empirical practices, efforts, intention and wisdom independently. Finally, the changes on fundamental morality and ethics are improved and enhanced after the posttest period or higher than the pretest at level of 0.01 significantly..

Keywords: the Buddha's Techniques / Reinforcement / Early Childhood

บทนำ

สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ปัญหาสังคมทวีความรุนแรงจนอาจถึงขั้น “วิกฤต” โดยเฉพาะปัญหาของเด็กและเยาวชน ซึ่งถือเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติการจะทำให้เด็กและเยาวชนเติบโตและพร้อมที่จะเผชิญกับปัญหา รวมทั้งสามารถแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ จัดเป็นหน้าที่สำคัญของพ่อแม่หรือผู้ปกครองในการอบรมสั่งสอน ให้คำชี้แนะและคำแนะนำต่อเด็กและเยาวชน นอกจากนี้ยังต้องอาศัยการเลือกวิธีการเผชิญหน้าและแก้ปัญหา กล่าวคือ กระบวนการจัดกลาทางสังคมอันได้แก่ สถานบันครอบครัว เช่นการอบรมเลี้ยงดูบุตรธิดา สถานบันการศึกษา เช่น การจัดหลักสูตรการเรียนการสอน ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในการหล่อหลอมความคิดและพฤติกรรมของเด็ก เนื่องจากครอบครัวและโรงเรียนต่างมีหน้าที่และใช้กระบวนการจัดกลาและถ่ายทอดลักษณะต่างๆ จากบิดามารดา ครูอาจารย์หรือผู้ใกล้ชิด พระธรรมปิฎก ได้กล่าวถึงปัญหาด้านสังคมซึ่งในปัจจุบันเห็นได้ว่า ศีลธรรมได้

เสื่อมถอยลง เป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาประเทศตามแบบอย่างตะวันตกทำให้ผู้คนละทิ้งความคิด และ คุณธรรม ซึ่งส่งผลให้คุณธรรมทางด้านจิตใจลดต่ำลงเกิดปัญหาความรุนแรงขึ้นในสังคมไทย ซึ่งสรุปสาเหตุ ของปัญหาได้เป็น 2 ประเด็น คือ ประเด็นที่หนึ่ง ปัญหาความเจริญทางด้านวัตถุ ทำให้สังคมไทยกลายเป็น สังคมแห่งการบริโภค หรือความต้องการของวัตถุ หรือสิ่งอำนวยความสะดวกไม่มีที่สิ้นสุด ส่งผลให้เกิด ปัญหาอาชญากรรม มีโจรผู้ร้ายทั้งในเครื่องแบบและโจรผู้ร้ายจริง และ ประเด็นที่สอง ปัญหาความเสื่อมทาง ด้านจิตใจ จากการแสวงหาความเจริญทางด้านวัตถุ หลงใหลวัฒนธรรมตะวันตก ทำให้คุณค่าทางด้านจิตใจ ลดลง และจากระบบการศึกษาสมัยใหม่ที่โรงเรียนแยกจากวัดทำให้เยาวชนสมัยใหม่ไม่สนใจศาสนา และ คำสอนทางด้านศีลธรรม ขาดการอบรมด้านจิตใจส่งผลให้วัยรุ่นขาดความรับผิดชอบตนเองและสังคม ขาดความซื่อตรง เริ่มจากพฤติกรรมทุจริตในการสอบเข้าโรงเรียน หรือการเข้าทำงานโดยใช้อำนาจเงิน ดังนั้นเมื่อไปทำธุรกิจก็ขาดความซื่อสัตย์ ขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของประเวศ วะสี ได้กล่าวว่า ปัญหาเหล่านี้ล้วนเกิดจากอำนาจและภาวะครอบงำทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่เกิดจาก ศูนย์อำนาจทางโลกตะวันตกที่ชักนำให้มนุษย์ในสังคมโลกมีความรู้สึกนึกคิดที่เหมือนกัน หรือมีความประพฤติ ที่คล้ายกันในลักษณะสังคมโลกาภิวัตน์ (Globalization) ผลที่ตามมา คือ ภาวะความล่มสลายของศีลธรรม ที่จะนำไปสู่การทำลายความเป็นมนุษยชาติ

การนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาเป็นรากฐานในการจัดการศึกษาจึงเป็นการกล่อม เกลาเด็กด้วยการฝึกพฤติกรรมจิตใจและปัญญาเพื่อให้เด็กเกิดจริยะที่พึงงามคือ การดำเนินชีวิตที่พึงงาม ไม่แตกแยกจากความเป็นจริงในชีวิตด้วยปัญญาที่รู้เท่าทันทำให้มีพฤติกรรมจิตใจและปัญญาที่ดียิ่งขึ้นไป สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาปฐมวัยที่มุ่งพัฒนาเด็กบนพื้นฐานของการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริม กระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคนตามศักยภาพภายใต้บริบทสังคม- วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยด้วยความรักความเอื้ออาทรและความเข้าใจของทุกคนเพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิต ให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคมด้วยเหตุดังกล่าวผู้วิจัยจึง มีความสนใจศึกษาว่าสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมีพุทธวิธีการสอนเอตทัคคะในทางพระพุทธศาสนา อย่างไร ซึ่งจะได้รวบรวมข้อมูลนำมาศึกษาวิเคราะห์ เพื่อให้เห็นแนวทางว่าการเสริมแรงทางด้านพระพุทธศาสนา ร่วมกับการศึกษาการเสริมแรงพฤติกรรมการเรียนรู้ ซึ่งทั้งแนวคิด และทฤษฎีทางด้านจิตวิทยาสามารถ นำมาประยุกต์ใช้ได้จริง และเป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบพุทธวิธีการเสริมแรงพฤติกรรมการเรียนรู้เพื่อ ให้เกิดประโยชน์ทางการเรียนรู้ ดังที่มีผู้กล่าวว่า การเสริมแรงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของการ เรียนรู้ การเสริมแรงทำได้ทุกที่ทุกเวลาเมื่อต้องการให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ แต่ในการใช้วิธีการ เสริมแรงเพื่อจัดการพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ จะต้องทำให้ผู้เรียนรู้วิธีปฏิบัติที่ถูกต้อง และให้ทำพฤติกรรม นั้นก่อน แล้วตามด้วยการเสริมแรง ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการเสริมแรงจะมีส่วนช่วยให้การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาพุทธวิธีการเสริมแรงพฤติกรรมการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัย พัฒนาการเสริมแรงพฤติกรรม การเรียนรู้ในเด็กปฐมวัย และนำเสนอการเสริมแรงพฤติกรรมการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัยที่บูรณาการด้วย พุทธวิธีการเสริมแรงการเรียนรู้

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาพุทธวิธีการเสริมแรง เป็นวิธีการที่พระพุทธเจ้าใช้ในการกระตุ้นเอตทัคคะ ให้มีฉันทะ ในการปฏิบัติธรรมให้สูงขึ้นตามลำดับ การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาพุทธวิธีการเสริมแรงในด้านการให้กำลังใจ การให้คำชมเชย การให้รางวัล หลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนาประกอบด้วยหลักอริยสัจ 4 กัลยาณมิตร โยนิโสมนสิการ ไตรสิกขา อิทธิบาท 4 และศึกษาทฤษฎีทางจิตวิทยาด้านการเสริมแรงในเด็กปฐมวัย

ประชากรในการวิจัยเป็นนักเรียนชาย หญิง ในระดับชั้นอนุบาล 2 ที่โรงเรียนอนุบาลบ้านเด็กดี (นามสมมติ) ในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นครูผู้สอน และนักเรียนในชั้นอนุบาล 2 ที่โรงเรียนอนุบาลบ้านเด็กดี (นามสมมติ) ในเขตกรุงเทพมหานคร ระยะเวลาในการศึกษารวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์กับผู้บริหาร ครูผู้สอนนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ทดลองและสังเกตแบบมีส่วนร่วมกับกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้เวลาในการดำเนินการ 1 ภาคการศึกษา ใช้เวลาในการทดลอง 8 สัปดาห์

การทบทวนวรรณกรรม

นพดล เจนอักษร ได้ทำวิจัยเรื่องการศึกษาวิธีสอนของพระพุทธเจ้า การดำเนินการศึกษา ค้นคว้า ต่อเนื่องกันเป็นสองขั้นตอน ตอนที่หนึ่งทำการวิจัยเอกสารเพื่อที่จะทราบว่าในพระไตรปิฎก มีหลักธรรมเกี่ยวกับการสอนและการเรียนรู้ และวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าอย่างไรบ้าง หลังจากนั้นจึงใช้เทคนิคการวิจัยแบบเดลฟายเพื่อศึกษาความเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญจำนวน 12 ท่าน ว่ามีความเห็นด้วยหรือไม่อย่างไรบ้างต่อวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า ปรากฏผลอย่างน่าสนใจในพระไตรปิฎก คือ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นด้วยกับวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าทั้ง 7 วิธีจากมากไปหาน้อยดังนี้ คือ วิธีสอนแบบซักถาม และสนทนาได้ตอบ วิธีสอนแบบบรรยาย วิธีสอนแบบแก้ปัญหาคือวิธีสอนตามขั้นของอริยสัจ 4 วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน วิธีสอนแบบอุปมา อุปมัย วิธีการสอนโดยการสาธิต และวิธีการสอนแบบนิรมัย นอกจากนี้ยังมีความเห็นด้วยกับเทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้าอีกสิบประการ

ฐานิตา ภูเขา ได้ทำการวิจัยเรื่องผลของการใช้เบียร์รทดการควบคุมการเสริมแรงทางสังคมที่มีต่อพฤติกรรมการรับประทานผักและผลไม้ของเด็กปฐมวัย เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการรับประทานผักและผลไม้ของเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มทดลอง กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียน อายุระหว่าง 4-5 ปี ระดับชั้นอนุบาล 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553 ของโรงเรียนขอนแก่นวิเทศศึกษา จำนวน 5 คน ที่มีพฤติกรรมการรับประทานผักและผลไม้ต่ำกว่า หนึ่งส่วนสี่ ของจำนวนผักและผลไม้ที่กำหนดให้ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามผู้ปกครอง แบบสัมภาษณ์หาตัวเสริมแรงแบบประเมินการรับประทานผักและผลไม้แบบบันทึกคะแนนที่กลุ่มทดลองทำได้แบบบันทึกการแลกของรางวัลที่นักเรียนกลุ่มทดลองทำได้ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย สถิติทดสอบ The Wilcoxon Signed Rank Test ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการเสริมแรงด้วยเบียร์รทดการควบคุมการเสริมแรงทางสังคมมีพฤติกรรมการรับประทานผักและผลไม้มากขึ้น 2) นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการเบียร์รทดการควบคุมการเสริมแรงทางสังคมหลังการทดลองมีคะแนนการรับประทานผักและผลไม้สูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ลูกแก้ว มุกดา ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาบทบาทของครูในการจัดประสบการณ์ศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล โรงเรียนสังกัดสำนักงาน พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรีเขต 3 อำเภอเดิมบางนางบวช

ผลการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่แต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีสดใส มีลวดลายประดับ และใส่เครื่องประดับที่เข้ากับเสื้อผ้าโดยไม่สวมผ้ากันเปื้อนขณะจัดประสบการณ์ศิลปะ ครูสาธิตวิธีการทำงานศิลปะให้เด็กก่อนเริ่มกิจกรรม และเป็นแบบอย่างในการเก็บวัสดุอุปกรณ์เข้าที่ทุกครั้งหลังเลิกทำศิลปะ ด้านการจัดกิจกรรม ครูส่วนใหญ่มีการวางแผนการสอนเป็นรายสัปดาห์ จัดกิจกรรมที่คำนึงถึงความเหมาะสม และพัฒนาการของเด็กมากที่สุด โดยจัดกิจกรรมศิลปะวันละ 2 ประเภท กิจกรรมศิลปะที่จัดเข้าบ่อยที่สุด คือ การวาดภาพระบายสีอิสระ ครูสร้างแรงบันดาลใจให้เด็กก่อนเริ่มทำกิจกรรมศิลปะด้วยการทำผลงานให้ดูเป็นตัวอย่าง นอกจากนี้มีการเสริมแรงทางบวกแก่เด็กด้วยการพูดชื่นชมผลของเด็ก ความสามารถของเด็ก ประเมินผลการทำงานศิลปะโดยการจัดเก็บผลงานในแฟ้มสะสมงาน ด้านการจัดสภาพแวดล้อม พบว่า ครูส่วนใหญ่เลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีความปลอดภัยและไม่เป็นอันตรายสำหรับเด็ก วัสดุอุปกรณ์ที่เลือกใช้มากที่สุด คือ สีเทียน ครูทุกคนใช้ห้องเรียนในการจัดกิจกรรมศิลปะ ในการจัดมุมศิลปะ ครูนิยมจัดมุมศิลปะให้มีผู้หรือกล่องสำหรับเก็บวัสดุอุปกรณ์ ครูมีการจัดบรรยากาศของห้องเรียนโดยตกแต่งห้องเรียนให้มีสีสันสดใส

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอพุทธวิธีการเสริมแรงพฤติกรรมการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัย โดยมีขั้นตอนดังนี้ ศึกษาวิเคราะห์พุทธวิธีการเสริมแรงทางพระพุทธศาสนา หลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา (หลักอริยสัจ 4 กัลยาณมิตร โยนิโสมนสิการ ไตรสิกขา อิทธิบาท 4) ทฤษฎีทางจิตวิทยาด้านการเสริมแรงเด็กปฐมวัย ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัย สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านพระพุทธศาสนา และด้านการศึกษปฐมวัย ตรวจสอบคุณภาพพุทธวิธีการเสริมแรงพฤติกรรมการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัยโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา และผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 5 ท่าน เป็นผู้ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอน ก่อนนำไปทดลองใช้ และพิจารณาถึงความสอดคล้องขององค์ประกอบในด้านต่าง ๆ ของรูปแบบการเรียนการสอนตามประเด็นที่กำหนดไว้ในแบบประเมิน ด้วยดัชนีความสอดคล้อง (IOC : Index of Item Objective Congruence) ซึ่งต้องมีค่า IOC มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 และปรับปรุงแก้ไขพุทธวิธีตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

เมื่อได้ตรวจสอบคุณภาพของพุทธวิธีการเสริมแรงพฤติกรรมการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัย โดยผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญหลังจากนั้น นำการเรียนการสอนแบบพุทธวิธีไปทดลองและสรุปผลก่อนนำไปใช้ นำการเรียนการสอนที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 ด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ/ภาคสนาม (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ด้วยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) และประเมินผลการเรียนการสอนโดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนของรูบริค (Scoring Rubrics) ขั้นสุดท้าย สัมภาษณ์ความคิดเห็นของครูผู้สอนเกี่ยวกับการเรียนการสอนแบบพุทธวิธี

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้แบบวัดคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการของเด็กปฐมวัย เพื่อวัดคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของเด็กปฐมวัย โดยใช้กิจกรรมงานศิลปะในการจัดการเรียนรู้ 4 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมการพิมพ์ภาพจากเศษวัสดุ กิจกรรมการหยดสี กิจกรรมการเทสีและระบายสี กิจกรรมการฉีก

ปะ เป็นสื่อในการปลูกฝังคุณธรรมพื้นฐานให้เด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า ก่อนการจัดกิจกรรม และหลังการจัดกิจกรรม มีคะแนนเฉลี่ย และคะแนนส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ สรุปได้ว่า พุทธวิธีการเสริมแรงพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัย มีลักษณะเป็นรูปแบบที่ประยุกต์ใช้พุทธวิธีการเสริมแรง และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักอริยสัจ 4 หลักกัลยาณมิตร หลักโยนิโสมนสิการ หลักไตรสิกขา หลักอิทธิบาท 4 นำมารวมกันเพื่อนำมาใช้เป็นหลักการสำคัญในการสร้างพุทธวิธีการเสริมแรงพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปลูกฝังคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ให้แก่เด็กปฐมวัย ได้แก่ 1. ขยัน คือ มีความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การงานอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ อดทนไม่ท้อถอยเมื่ออุปสรรค 2. ประหยัด คือ การรู้จักเก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สิน สิ่งของให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ ผู้ที่มีความประหยัด 3. ซื่อสัตย์ คือ ประพฤติตรง ไม่เอินเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีความจริงใจ 4. มีวินัย คือ การยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติ 5. สุภาพ คือ เรียบร้อย อ่อนโยน ละมุนละม่อม มีกิริยามารยาทที่งดงาม มีสัมมาคารวะ 6. สะอาด คือ ปราศจากความมัวหมอง ทั้งกาย ใจ และสภาพแวดล้อม ความผ่องใส เป็นที่เจริญตา ทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น 7. สามัคคี คือ ความพร้อมเพรียงกัน ความกลมเกลียวกัน ความปรองดองกัน 8. มีน้ำใจ คือ ความจริงใจที่ไม่เห็นแก่เพียงตัวเองหรือเรื่องของตัวเอง แต่เห็นอกเห็นใจเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์

ขั้นตอนการเรียนการสอนแบบพุทธวิธีการเสริมแรงพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัยมี 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1. ขั้นการสร้างความสัมพันธ์ คือ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดความคุ้นเคยระหว่างครูและเด็ก 2. ขั้นการสร้างความสนใจ คือ การสร้างกิจกรรม ให้เด็กได้เรียนรู้ เด็กจะได้สัมผัสกับกิจกรรมด้วยตนเอง เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เด็กได้คิดและพิจารณางานที่ได้รับมอบหมายด้วยตนเอง 3. ขั้นการฝึกค้นหาคำตอบด้วยตนเอง คือ การทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายด้วยตนเองอย่างอิสระ 4. ขั้นการปฏิบัติตามขั้นตอน คือ การฝึกปฏิบัติการ และฝึกแก้ไขปัญหาตามขั้นตอนด้วยวิธีการที่เหมาะสม 5. ขั้นการฝึกให้เด็กแสดงความคิดเห็น คือ ทบทวนและประเมินวิธีปฏิบัติกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ ครูและเด็กร่วมกันสรุปเกี่ยวกับการทำกิจกรรมและสิ่งที่เด็กเรียนรู้ 6. ขั้นวัดประเมินผลและสรุปผล คือ การสรุปผลจากกิจกรรม ผู้สอนสังเกตพฤติกรรมของเด็ก และสรุปผลพฤติกรรม

อภิปรายผลการวิจัย

พุทธวิธีการเสริมแรงพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัย สร้างขึ้นจากการนำพุทธวิธีการเสริมแรง และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักอริยสัจ 4 หลักกัลยาณมิตร หลักโยนิโสมนสิการ หลักไตรสิกขา หลักอิทธิบาท 4 มาเป็นหลักในการสร้างรูปแบบพุทธวิธี ทำให้ได้ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ในด้านการเรียนการสอนถือเป็นหลักในการสอน คือ เป็นการฝึกให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดแก้ปัญหาที่เริ่มจากปัญหา รู้สาเหตุของปัญหา รู้แนวทางหรือวิธีการที่จะแก้ปัญหา จนสภาพของปัญหาหมดไปในที่สุด

ลักษณะสำคัญของพุทธวิธีการเสริมแรงพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัย คือ สร้างขึ้นจากพุทธวิธีการเสริมแรง และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา 5 หลักธรรมที่ได้ศึกษาและวิเคราะห์จากเอกสารงานวิจัย และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาปฐมวัย การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านศาสนา

เมื่อนำมาใช้ทำให้ผู้สอนใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นหลักการจัดการเรียนการสอน หลักกัลยาณมิตร หมายถึงครูหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนให้กับเด็ก ซึ่งจะต้องเป็นบุคคลที่เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติที่จะสั่งสอน แนะนำ ชี้แจง ชักจูง ช่วยบอกช่วยสอน หรือเป็นตัวอย่างที่ดีให้เด็กปฏิบัติตาม

เนื้อหาของพุทธวิธีการเสริมแรงพฤติกรรมการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัย พบว่า เด็กปฐมวัยเป็นวัยที่เหมาะสมต่อการปลูกฝังคุณธรรม ในการวิจัยครั้งนี้วิจัยได้จัดกิจกรรมงานศิลปะเป็นสื่อการสอนในการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่เด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กได้รับรู้และเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมด้านคุณธรรมพื้นฐาน 8 ดังกล่าว ผลการวิเคราะห์ พบว่า พุทธวิธีการเสริมแรงและหลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่นำมาใช้เหมาะสมสำหรับนำมาใช้ในรูปแบบพุทธวิธี สอดคล้องกับที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนา หลักธรรมสำคัญที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย คือ หลักอริยสัจ 4 หลักกัลยาณมิตร หลักโยนิโสมนสิการ หลักไตรสิกขา หลักอิทธิบาท 4

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการนำเสนอพุทธวิธีการเสริมแรงพฤติกรรมการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัยไปใช้นั้น ครูเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุด คือ ครูจะต้องคอยกระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ให้เด็กได้คิด โดยการใช้เทคนิคการตั้งคำถามระดับต่าง ๆ ครูต้องคอยใช้เทคนิคการเสริมแรงคำชมเชย การยกย่อง การให้กำลังใจอย่างเหมาะสมเพื่อให้เด็กเกิดความเชื่อมั่น

การจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย และมีครูที่มีความเป็นกัลยาณมิตรกับเด็ก คือ ครูจะต้องจัดสภาพแวดล้อมทั้งที่เป็นวัตถุและบุคคล เพื่อให้เด็กได้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ภายใน

พุทธวิธีการเสริมแรงพฤติกรรมการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัยเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่ใช้งานศิลปะเป็นสื่อในการสอน เพื่อปลูกฝังคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ อาทิ พฤติกรรมด้านความขยัน พฤติกรรมด้านความซื่อสัตย์ พฤติกรรมด้านความประหยัด พฤติกรรมด้านความสุภาพ พฤติกรรมด้านความสะอาด และสภาพแวดล้อมรอบตัว พฤติกรรมด้านความสามัคคี มีวินัย มีน้ำใจ

2. การนำไปประยุกต์ใช้ การนำพุทธวิธีการเสริมแรงพฤติกรรมการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัยไปใช้ควรเริ่มจากการทำความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอน ได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การสร้างความสนใจ ให้เด็กได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง การฝึกค้นหาคำตอบด้วยตนเอง ขั้นตอนนี้เด็ก ๆ จะได้ทบทวนถึงวิธีการที่คุณครูสอนทำกิจกรรม เป็นการพิจารณาข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับ การปฏิบัติตาม ขั้นตอน ขั้นตอนนี้เด็กจะได้ทำกิจกรรมอย่างอิสระ เด็กจะต้องฝึกปฏิบัติตามขั้นตอนด้วยวิธีที่ได้ การฝึกให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น การวัดประเมินผลและสรุปผลขั้นตอนนี้เด็กสามารถสรุปผลจากกิจกรรม ผู้สอนสังเกตพฤติกรรมของเด็ก และสรุปผลพฤติกรรมของเด็ก

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2539). พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- กาญจนา พงษ์เจริญ. (2555). การพัฒนาวินัยในตนเองด้วยกิจกรรมการจัดเกมของเล่นสำหรับเด็กปฐมวัย.
ฉะเชิงเทรา: รายงานการวิจัยโรงเรียนเซนต์หลุยส์
- บุณเชิด ภิญโญอนันตพงษ์. (2524.). การวัดและประเมินผลทางการศึกษา: ทฤษฎีและการประยุกต์.
กรุงเทพฯ: ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มศว.
- ประเวศ วะสี. (2547). กทม. การพัฒนาจิตเพื่อสุขภาพผู้สูงวัยจากการมีจิตใจสูงทั้งประเทศ.
มูลนิธิศรีสฤษดิ์วงศ์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2544). “กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนสู่ประชาธิปไตย” ในสาระ
ความรู้ที่ได้จากการสัมมนาทางวิชาการเพื่อนำเสนอผลการวิจัย ผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับ
เรื่องกระบวนการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: องค์การค้ำของคุรุสภา.
- พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตฺโต), (2545). การศึกษาฉบับง่าย (พิมพ์ครั้งที่ 3). กทม.: มูลนิธิพุทธธรรม.
- ลูกแก้ว มุกดา. (2555). การศึกษาบทบาทของครูในการจัดประสบการณ์ศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยอนุบาล
โรงเรียนสังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรีเขต 3 อำเภอเดิมบางนางบวช.
วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย ภาควิชาหลักสูตรและการสอน
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิริลักษณ์ ทิพย์มนตรี. (2553). “การศึกษาการปรับพฤติกรรมความรับผิดชอบในการทำงานของนักเรียน
ชั้นอนุบาล 2 โดยใช้การเสริมแรงทางบวก”. วิจัยในชั้นเรียน ภาคเรียนที่ 2.